

WSTĘP

Inspirację do powstania tej publikacji dały debaty „Z widokiem na Europę”, otwarte spotkania organizowane przez Przedstawicielstwo Regionalne Komisji Europejskiej wspólnie z Uniwersytetem Ekonomicznym we Wrocławiu. Tematyka debat nawiązuje przede wszystkim do bieżących wydarzeń związanych z funkcjonowaniem Unii Europejskiej, które nie pozostają bez wpływu na jej przyszłość. Różnice w ocenie tego wpływu są właśnie podstawą do prowadzenia debat w szerokim gronie przedstawicieli szkolnictwa wyższego i nauki, gospodarki, samorządu oraz społeczeństwa, teoretyków i praktyków integracji. Debaty dają możliwość ukazania argumentów za i przeciw w odniesieniu do omawianych zagadnień, oceny ich wagi i złożoności oraz potencjalnego wpływu na perspektywy rozwoju Europy jako całości oraz jej poszczególnych krajów członkowskich. Nie ulega zatem kwestii, że bieżące wydarzenia na świecie mają istotny wpływ na działanie Unii Europejskiej i jej organów decyzyjnych, ale nie tylko tym żyje Unia, która jest największą gospodarką światową, potężnym rynkiem pracy i partnerem stosunków politycznych. Utrzymanie pozycji światowego lidera wymaga systematycznych dostosowań oraz poszukiwania trwałych przewag, które pozwolą wzmocnić pozycję UE na arenie międzynarodowej, czemu m.in. służy realizacja strategii Europa 2020. Przykładem równoważenia bieżących i przyszłych oraz wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań polityki rozwoju UE, jest dokument z 2014 roku, ogłoszony przez obecnego przewodniczącego Komisji Europejskiej Jeana-Clauda Junckera, pt. „Nowy początek dla Europy: Mój program na rzecz zatrudnienia, wzrostu, sprawiedliwości oraz zmian demokratycznych. Wytyczne polityczne na następną kadencję KE”. Jest on poświęcony najważniejszym kierunkom działania UE, do których zaliczono:

1. Pobudzanie zatrudnienia, wzrostu i inwestycji;
2. Połączony jednolity rynek cyfrowy;
3. Stabilna unia energetyczna z perspektywiczną polityką w zakresie zmian klimatu;
4. Pogłębiony i bardziej sprawiedliwy rynek wewnętrzny oparty na wzmocnionej bazie przemysłowej;
5. Pogłębiona i bardziej sprawiedliwa UG-W;
6. Rozsądna i wyważona umowa o wolnym handlu z USA;
7. Obszar sprawiedliwości i przestrzegania praw podstawowych, którego podstawą jest wzajemne zaufanie;
8. W kierunku nowej polityki w dziedzinie migracji;
9. Silniejsza pozycja na arenie międzynarodowej;
10. Unia demokratycznych zmian.

Zagadnienia, które wybrano do niniejszego tomu pozostają w bezpośrednim związku z „wprowadzaniem Europy w ruch” w oparciu o przyjęte strategie i polityki; choć na pierwszy rzut oka mogą się wydawać od nich odległe, to w rzeczywistości powiązania są wyraźne. Ich wspólną cechą jest także duża aktualność, część z poruszanych problemów znalazła się w orędziu o stanie UE, wygłoszonym przez przewodniczącego Komisji Europejskiej we wrześniu 2017 r., wśród zadań przewidzianych do realizacji w następnym roku.

Autorzy poszczególnych rozdziałów monografii rekrutują się z uniwersytetów we Wrocławiu, Szczecinie i Warszawie, współpracują oni z Katedrą Polityki Ekonomicznej i Europejskich Studiów Regionalnych także przy realizacji innych projektów naukowych. Opracowanie składa się z 8 autorskich rozdziałów mieszczących się w 3 blokach:

(1) UE jako uczestnik procesów globalnych (2 rozdziały). Unia inicjuje i realizuje wspólne działania w skali świata razem z innymi organizacjami i ugrupowaniami (ONZ, Bank Światowy, OECD, G 20). Czyni to w interesie społeczności międzynarodowej i własnym, zwłaszcza prowadząc działania wobec krajów bliskiego otoczenia w Afryce i na Bliskim Wschodzie. Jednocześnie następuje proces marginalizacji demograficznej oraz osłabiania pozycji ekonomicznej i politycznej Unii świcie, a duży wpływ na to ma Brexit.

(2) Problematyka i wyzwania finansowe UE (4 rozdziały). Mechanizm stabilizacyjny w strefie euro jest przedmiotem wnikliwej uwagi, gdyż od niego zależy głębokość dalszej integracji europejskiej. Na gruncie teoretycznym nie odpowiada w pełni koncepcji optymalnych obszarów walutowych, a na gruncie praktycznym nie chroni przed poważnymi problemami głównie Grecji, ale także innych państw południa Europy. Z drugiej strony - wyzwaniem są rynki kapitałowe oraz działania regulacyjne i projekty z nimi związane. Plan inwestycyjny Junckera bazuje na mobilizacji kapitałów pozabudżetowych, w tym oszczędności Europejczyków i dlatego ich struktura ma duże znaczenie.

(3) Problemy rynku pracy i przedsiębiorczości (2 rozdziały). W ujęciu traktatowym mówimy o 4 swobodach konstytuujących rynek wewnętrzny UE – przepływu towarów, usług, kapitałów oraz osób. W istocie piątą swobodą jest swoboda przedsiębiorczości, która przynosi z jednej strony komplementarne, z drugiej substytucyjne efekty wobec pozostałych swobód, a zwłaszcza przepływu osób. Przepływ młodych ludzi pozbawionych pracy, zwłaszcza na południu kontynentu to tylko częściowe rozwiązanie problemu. Ważną inicjatywą jest program gwarancji dla młodzieży realizowany w 20 krajach UE. Jego skutki stanowią dopełnienie planu inwestycyjnego Junckera i działań strategii zatrudnienia.

Jako zachęta do lektury i dyskusji niech posłuży krótka charakterystyka poszczególnych części monografii, na których ostateczny kształt miały także wpływ cenne uwagi recenzentów, za które autorzy niniejszym dziękują.

BERNADETA BARAN

Unia Europejska w globalnym układzie sił

Unia Europejska to ważny uczestnik globalnego układu sił, a Brexit istotnie wpłynie na pozycję ugrupowania w środowisku międzynarodowym. Zmniejszy nie tylko jego łączny potencjał gospodarczy, demograficzny czy wojskowy. Wyjście Wielkiej Brytanii z UE będzie przede wszystkim czynnikiem osłabiającym jedność europejską i to osłabienie zostanie dostrzeżone przez inne podmioty. W opracowaniu znajduje się omówienie czynników określających siłę uczestnika stosunków międzynarodowych oraz porównanie międzynarodowej pozycji UE przed i po wyjściu Wielkiej Brytanii ze struktur unijnych.

LESZEK CYBULSKI

Polityka Unii Europejskiej wobec krajów słabo rozwiniętych. UE i Afryka

Problematyka relacji UE z krajami słabo rozwiniętym nie cieszy się dużym zainteresowaniem wśród polskich autorów, mimo że w istotny sposób relacje te wpływają na przyszłą pozycję polityczną, ekonomiczną, demograficzną i społeczną Europy. Rozważania prowadzone przez Autora wychodzą poza ramy wąsko ujmowanej unijnej polityki rozwoju, opartej na wydatkach Europejskiego Funduszu Rozwoju i kolejnych multilateralnych porozumieniach z krajami Afryki, Karaibów i Pacyfiku (AKP). Ważnym obszarem analizy są kraje objęte Europejską Polityką Sąsiedztwa w ramach Unii Śródziemnomorskiej. Kraje Afryki Północnej nie mieszczą się grupie AKP, a stabilność polityczna i ekonomiczna bezpośredniego sąsiedztwa UE ma dla Unii olbrzymie znaczenie. Unia prowadzi odmienną politykę wobec trzeciej grupy krajów, czyli leżących poza Afryką krajów słabo i średniorozwiniętych. Czwarty komponent polityki UE nie ma charakteru geograficznego i dotyczy wsparcia o charakterze nie rozwojowym, lecz humanitarnym. Zasady i procedury unijnej polityki rozwoju od lat ewoluują, aby środki nie były marnotrawione i docierały do obszarów i osób najbardziej potrzebujących.

JAN BOROWIEC

Szoki makroekonomiczne a mechanizmy stabilizacyjne w strefie euro

Głównym zagadnieniem tej części monografii są szoki makroekonomiczne oraz mechanizmy stabilizacyjne w strefie euro. Badania przeprowadzone i omówione przez Autora obejmują następujące zagadnienia: identyfikacja szoków w strefie euro i ich konkordancja, teoria optymalnych obszarów walutowych a dostosowania do szoków makroekonomicznych, stabilizacyjna funkcja polityki makroekonomicznej, fiskalny mechanizm stabilizacyjny dla strefy euro, rola mechanizmów rynkowych w dostosowaniu do szoków asymetrycznych. Badania empiryczne dotyczą lat 1999-2016.

KRZYSZTOF BIEGUN

Rola MFW w stabilizowaniu gospodarki Grecji w czasie kryzysu

Kryzys zadłużeniowy ujawnił nieefektywność istniejących rozwiązań prawnych i instytucjonalnych w zakresie pomocy państwom członkowskim strefy euro. Faktyczną odpowiedzialność za zapewnienie stabilności finansowej zadłużonych państw wzięł na siebie EBC, wykorzystując tzw. niestandardowe instrumenty polityki pieniężnej. Autor omawia, w jaki sposób powstawały programy pomocy dla pogrążonych w kryzysie państw, wskazując na błędne założenia oraz uchybienia i trudności w ich wdrażaniu. Analiza efektywności programów i instrumentów pomocowych dla Grecji jest prowadzona pod kątem ich przydatności do tworzenia trwałego systemu zwiększania stabilności finansowej strefy euro, a tym samym - poprawy efektywności jej funkcjonowania.

IWO AUGUSTYŃSKI

Unia Rynków Kapitałowych - szanse i zagrożenia

Większość działań zaproponowanych w ramach tworzenia Unii Rynków Kapitałowych (URK) odnosi się do zmiany usytuowania pośrednictwa finansowego (z sektora bankowego do sektora kapitałowego). Autor podjął próbę odpowiedzi na kilka pytań, przede wszystkim, czy w ten sposób zostanie rozwiązany problem banków zbyt dużych żeby upaść, czy rzeczywiście stabilność systemu finansowego w UE wzrośnie, czy słaby wzrost gospodarczy w UE wynika rzeczywiście z problemów z finansowaniem nowych inwestycji? Rozważania obejmują analizę założeń teoretycznych URK oraz danych statystycznych (Eurostatu i EBC oraz publikacji KE, PE i innych instytucji). Po omówieniu zaplanowanych i zrealizowanych etapów wdrażania URK, na zakończenie sformułowano ocenę szans i zagrożeń związanych z jej funkcjonowaniem.

URSZULA BANASZCZAK-SOROKA

Wielkość i struktura oszczędności gospodarstw domowych krajów Unii Europejskiej w kontekście planu inwestycyjnego dla Europy. Wybrane aspekty

Zasadniczym elementem strategii ożywienia gospodarczego UE jest znalezienie środków finansowych na inwestycje realizowane w sektorze MSP oraz na finansowanie długoterminowych projektów infrastrukturalnych i innowacyjnych. Plan Junckera oraz Europejski Fundusz na rzecz Inwestycji Strategicznych opierają się na koncepcji Unii Rynków Kapitałowych jako nowym źródle finansowania. Podkreślono w nim konieczność zmian struktury zasilania MŚP w środki finansowe, polegające na odejściu od zadłużenia w bankach na rzecz pozyskiwania środków finansowych stanowiących oszczędności gospodarstw domowych, które uznawane są w literaturze ekonomicznej za jeden z czynników wzrostu gospodarczego. Z punktu widzenia planu Junckera ważna jest nie tylko wielkość tych oszczędności, ale i ich struktura, wskazująca na potencjalne możliwości wprowadzania nowych kierunków inwestowania nadwyżek finansowych. W opinii Autorki zróżnicowanie w wielkości i strukturze oszczędności gospodarstw domowych w poszczególnych państwach UE mogą utrudniać aktywizację portfolio oszczędnościowego zgodnie z koncepcją zawartą w planie Junckera. Zachowawczy

charakter systemów oszczędzania i niechęć inwestorów do podejmowania ryzyka to czynniki, które także mogą hamować inwestycje.

BARBARA KRYK

Czy gwarancja dla młodzieży i inicjatywa na rzecz zatrudnienia ludzi młodych mogą stanowić remedium na bezrobocie?

Usuwanie skutków kryzysu, takich jak długotrwałe bezrobocie czy wysoki poziom długu publicznego i prywatnego w wielu państwach Europy jest nadal priorytetem polityki gospodarczej. W planie inwestycyjnym Junckera zaproponowano scenariusz rozwoju w oparciu o istniejące oszczędności i płynność finansową, mające wspierać zrównoważony wzrost w Europie oraz tworzenie trwałych miejsc pracy, szczególnie dla ludzi młodych. Inicjatywy te są dopełnieniem ambitnej strategii na rzecz obniżenia poziomu bezrobocia młodzieży, którą od 2013 r. realizuje Unia Europejska i jej państwa członkowskie. Utworzone wtedy gwarancje dla młodzieży w formie zalecenia Rady z kwietnia 2013 r., stanowią polityczne zobowiązanie, aby każdej młodej osobie zaproponować dobrej jakości ofertę pracy, dalszego kształcenia, przygotowania zawodowego lub stażu w ciągu czterech miesięcy od uzyskania statusu osoby bezrobotnej lub od zakończenia kształcenia formalnego. Ustanowienie gwarancji dla młodzieży szło w parze z politycznymi wytycznymi i wsparciem finansowym na poziomie unijnym, w szczególności poprzez Inicjatywę na rzecz zatrudnienia ludzi młodych. Minęły już 3 lata od uruchomienia tych programów i instrumentów wspierających aktywizację zawodową młodych ludzi, warto więc spróbować je ocenić. Taką próbę podejmuje Autorka stawiając pytanie o ich skuteczność i efektywność.

MAGDALENA DĄBROWSKA

„Migracyjny” wymiar swobody przedsiębiorczości dla spółek

Prace nad projektem 14. dyrektywy o prawie spółek, dotyczącej transgranicznego przeniesienia siedziby spółki nie zakończyły się sukcesem. Czy wspólny rynek potrzebuje takiego instrumentu? Pytanie to stawia Autorka kolejnego rozdziału monografii, przypominając, że do chwili obecnej nie przyjęto w ramach UE jednolitych rozwiązań prawnych, dotyczących transgranicznego przeniesienia siedziby spółki. Zgodnie z art. 54 TFUE, ze swobody przedsiębiorczości korzystać mogą zarówno osoby fizyczne, jak i spółki. Przeniesienie siedziby spółki do innego państwa członkowskiego jest zagadnieniem problematycznym w obrocie. Zakazane są ograniczenia, które nie są uzasadnione z punktu widzenia „ważniejszych” krajowych interesów wymagających ochrony. Środki ograniczające zaś można uznać za uzasadnione, jeżeli są stosowane w sposób niedyskryminujący, proporcjonalny oraz są odpowiednie dla zrealizowania celu, do którego zmierzają. Istotną rolę w kształtowaniu zakresu tej swobody pełni orzecznictwo TS UE, którego przykłady zawarto w tym rozdziale.

Ewa Pancer-Cybulska